

ЧОРНОБИЛЬСЬКА АЕС: 26.04 1986 – 30. 11. 1986

Микола Сьомін

●

ДЕНЬ НАРОДЖЕННЯ

Дні народження наперед святкувати не прийнято. Ті, що вірять у забобони, найіть лякають: відсвяткуєш наперед — можеш до справжнього дня народження не дожити. Ми тоді про цю прикмету і не чули. А якби й чули, навряд чи прислухалися б. Були молодими і безтурботними, впевненими у собі і в своєму майбутньому. Його тоді було прийнято називати не інакше, як світлим. Може, мало хто й вірив у таку рожеву безхмарність, яка малювалася офіційною пропагандою радянського способу життя, але все-таки віра у все хороше була значно сильнішою, ніж похмурі пророкування скептиків, яких, зрозуміло, завжди вистачає. Отож вирішили ми на сімейній раді, себто удвох із дружиною Наталею мій день народження перенести. Випадав він якраз на неділю, 27 квітня 1986 року. Щоб ні гості, ні господарі під час застілля не думали про завтрашній робочий день, попередили друзів, що відзначатимемо моє тридцятиріччя 26-го, у суботу.

Для декого таке попередження було, по суті, зайвим, адже найближчі друзі були втаємничені у всі наші справи. Насамперед маю на увазі Олександра Юркіна, який працював тоді заступником голови профкому на станції. Йому, так би мовити, за штатом належало усе знати, бо без його сприяння організувати у ті часи повноцінний святковий стіл було проблемою.

Олександр виявився на висоті. Через станційну їдальню допоміг нам дістати копченої ковбаси, тепличних помідорів та огірків, інших продуктів. І не тільки тих, що призначалися для закуски. Відомо ж, що у самісінькому розпалі була тоді одна з чергових кампаній — антиалкогольна, тож без впливового знайомого годі було й думати про пляшку марочного вина чи шампанського. А без них який же день народження.

Зібралися після обіду. Моя Наталя, яка працювала медсестрою у плавальному басейні чи, точніше — за штатним розкладом — в управлінні спортивних споруд, уже повернулася зі зміни і накрила стіл. Дружина Олександра Юркіна Валентина була колегою Наталі — також працювала у плавальному басейні. Родина Юркіних не минала жодного з наших сімейних торжеств. Як і ми — їхніх. Прийшли також Сергій і Галина Панченки. Він — майстер цеху централізованого ре-

монту, а вона — лаборант хімічного цеху. А ще Філімонови — наші давні знайомі і земляки з Владимирської області Росії Віктор і Ганна. З Віктором ми працювали в хімічному цеху станції. До речі, він зараз цей цех очолює, отож ми й досі близькі колеги і друзі. Сестра Олександра Юркіна Олена, яка працювала тоді в хімцеху лаборанткою, приємно здивувала усіх, а в першу чергу, звичайно, іменинника букетиком ніжних запашних конвалій. Вони так ненав'язливо нагадували про ранню весну і доповнювали інтер'єр святкової кімнати, прикрашеної трояндами, з якими приходили всі інші гості. Приїхав із Владимирщини мій старший брат Євген. Оце і вся компанія.

Майже у всіх гостей були діти-дошкільнята. Прийшли з ними. Наша двокімнатна квартира стала відразу затісною, але ще більш затишною, ніж без гостей. Так буває зазвичай, коли зустрічаються близькі люди.

Жили ми, до речі, на другому поверсі п'ятиповерхового будинку, який поміж собою називали колгоспним. Справа в тому, що побудований він був на місці маленького села, старі споруди якого були знесені, коли зводили Прип'ять. У цьому будинку одержали квартири, крім працівників станції, і частина мешканців того уже на той час неіснуючого села.

Як би там не було, а квартира нам подобалася. Зараз взагалі здається, що вона була просто відмінною. Розуміємо, що то спогади молодості, яка, на жаль, уже не повернеться, але відчуття саме таке. Стояв будинок навпроти міськвиконкому. Від станції кілометрів за чотири-п'ять. Але часто на роботу ходили пішки.

День народження був, як завжди. Ну, хіба трохи урочистіший, оскільки все-таки кругла дата. Душею компанії у нас традиційно був Олександр Юркін. Він не тільки проголошував тости, надавав слово іншим віншувальникам, але й читав вірші, що підходили до ситуації, зокрема часто цитував одного з наймудріших поетів середньовічного Сходу Омара Хайяма. Хто цікавиться поезією, той знає, що це про красу життя, любов, вино.

Однак цього разу Олександрові доводилося час від часу зникати. Ми розуміли, що він як один з керівників профкому знав значно більше про те, що сталося на станції. А що щось таки сталося, уже всі знали. Щоправда, Віктор Філімонов запевняв присутніх, що чогось серйозного бути не може.

Деякі сумніви висловлював мій брат Євген. Він строкову службу проходив у військах хімічного захисту, отож його увагу привернули зранку в суботу машини, які мили вулиці з якимось порошком, військові, які ходили вулицями з дозиметрами.

Перед суботою ми з братом та Олександром Юркіним були в Чорнобилі. Каталися на човні Прип'яттю, милувалися красою пробудженої ріки, ранньою весняною зеленню і першим цвітом. А Євген візьми та й скажи: «Воно то все у вас добре, усе красиво, але що як аварія на станції трапиться? Що як вибухне?». Ми з Олександром щиро посміялися. «Ти знаєш, — сказав Юркін, — що дах станції розрахований на те, щоб витримати аварійне падіння на нього важкого бомбардувальника?». Проти такого аргумента у Євгена нічим було крити. Він замовк. А тут оці ранкові надретельні прибирання вулиць і екіпіровані за всіма правилами військові, оці чутки про аварію.

Але ж, якби, не доведи. Господи, щось серйозне, людей би попередили. Ми свято вірили в те, що у нас, у нашій державі все робилося в ім'я людини, для її блага. А коли так, то про що може бути мова...

Після чергового зникнення і наступної появи Юркіна хтось не витримав: «Просвіти нарешті. Що за діла?». «Справа серйозна, але не настільки, щоб панікувати», — дипломатично відповів Олександр і знову пішов. А ми у вікно знову побачили, як до лікарні під'їздять машини «швидкої допомоги». А з них виводять людей. І до лікарні ідуть люди — з усього видно, що провідувати рідню, якій надавали допомогу.

Отож, коли Олександр повернувся, знову перепитали про стан справ і почули: «Не виключено, що доведеться на якийсь час евакуювати місто». Це вже справді серйозно настільки, що далі, як кажуть, нікуди. Та ми ще й після цього сподівалися на краще. Виявилося, що даремно...

Я пробував зв'язатися із станцією, щоб з'ясувати, що ж там сталося. Після доброго десятка спроб нарешті додзвонився до чергового старшого оператора хімічного цеху Івана Панасовича Салогуба. «По телефону нічого не можу сказати», — відповів він і відразу ж поклав трубку. Виходили ми з братом у місто до універсаму, звідки видно було якийсь рудий дим над станцією. Коли згадую зараз те видовище, стає страшно. А тоді навіть дим той не закривав віри чи, точніше, надії на благополучний кінець аварії, на те, що вона не настільки серйозна, щоб переламати усталений спосіб життя цілого міста. Виявилося, що навіть серйозніша, що не тільки Прип'ять сколихнула — цілий світ.

Евакуація все-таки була здійснена. Дружина із сином Антоном та моїм братом Євгеном поїхали, а я лишився. Попередньо зателефонував до міськкому комсомолу, вирішив порадитися із першим секретарем Сашком Антроповим, з яким був добре знайомий. Так, мовляв, і так — не знаю, що робити. Керівництво не говорило нічого певного, чи zostаватися, чи виїздити. Секретар категорично порадив: zostаватися! Власне, я і сам так був настроєний. Так, як і в пісні одній, тоді вельми популярній співалася: «Спершу думай про Батьківщину, а потім про себе».

Zостався я не сам. Віктор Філімонов — земляк і хороший товариш також відправив дружину з дочками, а сам у Прип'яті лишився. І Олександр Юркін, а ще Анатолій Гражданин із нашого хімічного цеху. Відправивши рідню в евакуацію, влаштували своєрідну базу на квартирі Юркіна по вулиці Лесі Українки. Справа в тому, що в нього єдиного був домашній телефон, що в тих умовах було дуже важливо. Адже таким чином ми були зв'язані з керівництвом станції, від якого одержували вказівки щодо своїх подальших дій.

А дії були такі. У перший же день, як тільки евакуювали своїх, тобто в неділю, 27 квітня, пішли на роботу. Займалися встановленням насосів для відкачування води, контролювали обстановку на блоці. А вже 29 квітня евакуювали і нас. До піонерського табору «Казковий». Звідти потім їздили на роботу вахтовим методом.

«Казковий» вартий того, щоб згадати його дещо детальніше. Пам'ятаю, як перед самим входом до табору — ліворуч рили траншею. Було це 9 травня після мітингу на честь Дня Перемоги, на якому згадали загиблих у Великій Вітчизняній. Але траншею рили, звичайно, не для того, щоб зробити натуральнішим фон для якоїсь інсценівки про минулу війну. У ній ховали брудний одяг. Після повернення зі зміни на станції кожен проходив дозиметричний контроль. І ось одяг настільки «дзвенів», що йому zostавалося одне місце — під землею. На кожну зміну одягали нові спецвіски.

Хтось привіз до табору із Прип'яті двох покинутих папужок у клітці. «Дайте мені», — попросив один електрик. Михайлом його звали. Не знаю, як потім склалася його доля. Але поки, жив у «Казковому», доглядав і годував птахів, яких, як і людей, доля позбавила звичного способу життя.

У тій кімнаті, де жив я, поселився ще один працівник станції Євген Яшин. Так той привіз із собою kota. Великий, пухнастий був кіт. Ми бурчали на його господаря. Мало нам рентгенів на станції, так ще і ті, що кіт нахав, на себе приймати мали. Бурчали, але тваринку любили і не проганяли. Теж жива істота.

А взагалі і в «Казковому» життя було далеким від красивої казки. Кватирок у вікнах не відчиняли, поза приміщеннями намагалися не дуже розгулювати: фон і там був далеко не оптимальний для життєдіяльності організму.

Не можна сказати, що про людей не турбувалося керівництво. Навіть про наше майбутнє дбали. Кожен, хто брав участь у роботах з ліквідації наслідків аварії, отримував маршрутний лист. У ньому треба було писати, що робив, де знаходився. Я цим не любив займатися і не займався. Не заповняв того листа. Так і досі не знаю, яку дозу опромінення одержав. І дружина — теж. Вважаю, що чим менше знаєш і думаєш про свої болячки, тим довше проживеш. Принаймні, поки що на здоров'я не скаржуся. Продовжую працювати на станції начальником дільниці хімцеху з ремонту обладнання головного корпусу. Життя продовжується. Але день народження, який відзначили достроково, 26 квітня 1986 року, не забувається.

До речі, день, народження тоді у нашому під'їзді відзначав не тільки я, а й Галина Сулимова. Вона жила на п'ятому поверсі. Так ось їй треба було йти на роботу в ніч із 25 на 26 квітня. Та оскільки 26-го вона, мала відзначити своє 25-річчя, попросила колегу помінятися зміними. Володимир Шашенок, до якого звернулася з цим проханням, погодився. Він загинув тієї ночі, одержавши велику дозу радіації і опіків від трубопроводу біля головних циркулярних насосів. Така доля випала чоловіку. А Галя Сулимова уже після аварії народила ще одну дочку. Її чоловік працює на станції заступником начальника хімічного цеху і досі...

У Прип'яті на своїй старій квартирі ми були два роки тому — через вісім років після того дня народження. Приїхали — розбіглися по своїх будинках, під'їздах, квартирах. Сумне видовище. Порожнеча не тільки на сходах і в квартирах. Пусткою вийшло в душі. Повиламувані двері, побиті меблі. Рука інтуїтивно тягнеться до вимикача, але ж світла немає, лампочок немає і вимикача немає теж.

Коли нам дозволили забрати дещо з речей із своєї старої квартири, з нами був дозиметрист. Сказав: кришталь добре відмивається — можете забирати. І чайний сервіз — подарунок мені на тридцятиріччя від усієї компанії теж забрали. Його ми тоді навіть розпакувати не встигли — так у коробці прямо в Київ повезли, де одержали спершу квартиру. А потім, коли був побудований Славутич, сюди переїхали. Котедж у нас просторий, хороший. Але не дарма кажуть, що двічі переїхати, все одно що раз погоріти. Зі старих речей, які забрали з Прип'яті, нічого не лишилося. Не рахуючи фотографій і документів.

Але друзі zostалися. Тепер уже не тільки ми одне до одного в гості ходимо, а й діти наші — сини і дочки тих, хто був 26 квітня на моєму дні народження, останньому, відзначеному у Прип'яті.

ПІСЛЯМОВА УПОРЯДНИКА

Микола Сьомін і досі береже ключ від своєї прип'ятської квартири. Є в нього задумка — зробити сувенір. Це має бути щось на зразок панорами міста Прип'яті в плексиглазі чи дереві із викарбуваною своєю адресою і ключем від помешкання.

Є ще одна реліквія в родині Сьоміних — путівник «Прип'ять». «Доаварійний», — мимоволі підкреслив господар, показуючи видану в кольорі видавництвом «Мистецтво» книжечку. Слово «доаварійний» адресувалося людині, яка не знає міста. Нібито може бути путівник післяварійний, тобто по мертвому місту...

Хоча чому по мертвому? Так, у Прип'яті сьогодні ніхто не живе постійно. І вікном своєї колишньої квартири Микола Сьомін та його дружина Наталя можуть помилуватися тільки на кольоровому фото, вміщеному у згаданому путівнику. А ось Чорнобильська атомна станція — реальність. Вона живе, вона працює для людей. Звичайно ж, завдяки людям. Таким, як Микола Сьомін, як його друзі, що не скорилися біді, а зробили все, щоб подолати її. А пам'ять про добре, чисте і світле, що було в минулому, — то запорука того, що ці люди, їхні діти зможуть збудувати добре і чисте майбутнє.

